

3. Перцев В. Н. Гогенцоллерны. Характеристика личностей й обзор политической деятельности / В. Н. Перцев. – Мн. : Харвест, 2003.

4. Der konig Friedrich der Grosse in Briehen, berichten Anendoten. Mit lebensgeschichtlichen Verbindungen. 13 Auhl. Ebenhausen bei Munchen, 1941.

Надійшла до редколегії 04.11.10

УДК 94 (73) «1861/1972»

С. В. Атаманенко

Дніпропетровська консерваторія імені М. Глинки

РОЗВИТОК ІМІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ США В ПЕРІОД ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА В ЧАСИ РЕКОНСТРУКЦІЇ

Розглянуто питання формування імміграційної політики державними органами США в середині XIX ст.

Ключові слова: імміграційна політика, громадянська війна, економіка, глобалізація, міжнародна інтеграція.

Рассмотрены вопросы формирования иммиграционной политики государственными органами США в середине XIX в.

Ключевые слова: иммиграционная политика, гражданская война, экономика, глобализация, международная интеграция.

The questions of immigration policy formation by the state bodies of the USA in the middle of XIX century are considered.

Key words: an immigration policy, civil war, economy, globalization, the international integration.

Es werden Fragen der Gestaltung der Immigrationspolitik durch die staatlichen Organe der USA Mitte des 19. Jh. behandelt.

Schlagwörter: Immigrationspolitik, Bürgerkrieg, Wirtschaft, Globalisierung, internationale Integration.

Імміграційна політика США після 1861 року суттєво відрізняється від попередніх десятиліть. Це пов'язано передусім із промисловою революцією на півночі країни і, як наслідок цього, потребою

в нових робочих руках. Вирішення проблеми могло бути знайдене тільки шляхом залучення в країну нових мешканців, які б не тільки мали професійні здібності, але й відповідали певним вимогам, перелік яких американська держава починає формувати на законодавчому рівні саме в 60–70-ті роки XIX ст.

Вже минули часи, коли в імміграційній політиці США домінували ізоляціоністські настрої, розвиток економіки, територіальне розширення федерації вимагали притоку людей, які могли бути залучені тільки за допомогою переселення з-за кордону.

Метою даної статті є проведення аналізу формування імміграційної політики США в період громадянської війни (1861–1864 рр.), а також у період реконструкції півдня країни (друга половина 60-х – перша половина 70-х років XIX ст.), з'ясування причин, які вплинули на прийняття законодавчих рішень Конгресом США у сфері регулювання імміграції.

Хронологічні межі статті охоплюють період від 1861 р., як року початку громадянської війни та приходу до влади президента А. Лінкольна, до 1875 р. – коли Верховний Суд США ухвалив рішення, згідно з яким виключною компетенцією федеральної влади стало формування і проведення імміграційної політики в країні. Саме в ці роки відбулося закладення основ імміграційної політики США, які мали своїм наслідком прийняття в майбутньому визначних законів, котрі вплинули безпосередньо на долі не тільки окремих людей, але й розвиток цілої країни, а також формування підходів до втілення в життя преференційної та виключної політики в даній сфері.

Крім того, саме в цей період Конгресом США були закладені основи імміграційного законодавства, які залишаться незмінними впродовж наступних десятиліть, а саме: політична та релігійна толерантність, моральність, благочестя, вірність принципам конкурентності та змагальності, які стали основними в процесі формування американської нації як у XIX, так і в XX ст.

У вітчизняній науковій літературі питання дослідження імміграційної політики США і, зокрема, її законодавчого аспекту висвітлені недостатньо. У працях Ш. А. Богіної [2, 3], Л. А. Баграмова [1], А. М. Шлепакова [17; 18], Є. А. Поліщука [11] розкрито проблеми імміграції до США, які були пов'язані із соціально-економічними аспектами та етнотомографічною складовою цього процесу.

У більшій мірі вивчення законодавчої складової процедури переселення до США можна знайти у працях В. М. Ніколайчика [10], С. В. Філіпова [13; 14], В. Є. Чіркiна [15; 16].

Поряд з позитивними рисами, а саме: предметним розглядом законодавчих актів, які визначили у різні часи історичного періоду США суть імміграційної політики цієї країни, є й негативні, які стосуються певного ідеологічного забарвлення цих праць, оскільки, за винятком роботи В. М. Ніколайчика, всі інші вийшли друком ще до початку минулого десятиліття.

На відміну від вітчизняних дослідників, за межами нашої країни і в першу чергу у самих США дана тема привернула значно більше уваги наукової громадськості. Слід відзначити праці таких дослідників: Т. А. Aleinikoff [19], W. I. Bromwell [22], E. P. Hutchinson [24]. В них розглянуті законодавчі аспекти процесу переселення та натуралізації у США як окремо, тобто на різних етапах їх розвитку, так і в комплексі.

Слід зазначити, що питання дослідження становлення та розвитку імміграційного законодавства Сполучених Штатів Америки, а також аналіз його видозмін, потребує більшої уваги з боку дослідників, оскільки іноземний досвід законотворення та формування імміграційної політики є необхідним для нашої країни, яка вже зараз стикається з проблемою нелегальної імміграції, а з наближенням кордонів Євросоюзу до рубежів України це питання буде потребувати ретельного опрацювання чіткої імміграційної політики, яка б відображала національні інтереси та брала до уваги питання міжнародної інтеграції та глобалізації.

Вперше питання імміграції під час громадянської війни було піднято у посланні президента Лінкольна Конгресу 8 грудня 1863 року [22, р. 45]. Зокрема, було звернуто увагу на доцільність продовження імміграції до США, що відповідало потребам економіки. Більш того, президент зробив акцент на заохоченні переїзду до США висококваліфікованих робітників. За його приблизними даними країна могла приймати щорічно 10 тисяч чоловік. З цією метою президент пропонував конгресменам розробити такі процедури, які б дозволили надавати фінансову допомогу особам, котрі бажають переїхати до США на постійне місце проживання.

Вже 4 липня 1864 року побачив світ Акт «Про заохочення імміграції» [22, р. 56]. Цим документом у США запроваджувалася посада уповноваженого федерального уряду у справах імміграції. Крім цього, в документі передбачалось надання коштів на переїзд для тих, хто бажав оселитися в США, але не мав для цього фінансових можливостей. Передачу коштів повинні були здійснювати представники

уповноваженого у справах імміграції в тих країнах, звідки приїздили переселенці.

Треба зазначити, що на початок 60-х років XIX ст. значну кількість іммігрантів до США становили вихідці з Ірландії, німецьких держав, Скандинавії. Представники уповноваженого у справах імміграції розгорнули свою діяльність у великих портових містах, звідки саме вирушали кораблі з переселенцями за океан. Зокрема, одним із таких міст-портів був Гамбург [26, р. 134].

У документі, ухваленому в липні 1864 року, передбачалося, що переселенці, які отримували фінансову допомогу для переїзду, повинні були підписати документ, згідно з яким вони зобов'язувались повернути ці кошти протягом одного року після свого переселення, відраховуючи їх зі своїх зарплат [22, р. 65].

Акт 1864 року забороняв іммігрантам, які бажали оселитися в США, вступати у будь-які форми залежності від інших осіб з метою здобуття засобів для свого існування. Цим положенням конгресмени висловили свою позицію стосовно негативного сприйняття будь-якої форми залежності однієї людини від іншої, а опосередковано ще раз підтвердили аболіціоністську позицію.

У подальшому увага американських законодавців була прикута до того факту, що деякі уряди європейських країн виявляли готовність помилувати своїх кримінальних злочинців за умови, якщо ті переїдуть до США на постійне проживання. Відомий факт, що уряди Великої Британії, Швейцарії, німецьких держав практикували переселення осіб, які були засуджені за кримінальні злочини [26, р. 231]. Тож цілком імовірно, що таку ж політику могли проводити й інші європейські країни з метою, як тоді вважали, очищення від морально деградованих осіб. Але особливого клопоту у сфері імміграції властям США почали завдавати китайські робітники (coolies), які приїздили в країну нелегально, здебільшого на західне узбережжя [23, р. 41].

Так, зокрема, у зверненні до Конгресу президент У. Грант 6 грудня 1869 року привернув увагу конгресменів, що багато іммігрантів приїзять до країни без того, щоб прийняти американське громадянство, тобто використовують недоліки й прогалини в імміграційному законодавстві [22, р. 87]. До таких осіб президент зарахував coolies — китайських робітників найнижчої кваліфікації. Крім того, було наголошено, що існує нагальна необхідність прийняти уніфіковане законодавство, яке б дозволяло регулювати правила переїзду іммігрантів до США по всій території країни без винятку, а також контролюва-

ти надання переселенцям медичної допомоги, дотримання санітарно-гігієнічних умов під час переїзду власниками транспортних засобів.

Таким чином, американська влада вустами президента визнавала необхідність впровадження на рівні федерації загальних правил імміграційної політики.

У липні 1870 року на тлі реконструкції півдня країни Конгрес ухвалює новий акт про натуралізацію, в якому зникло слово «білий», яке до цього вживалося в законодавчих документах як вказівник на те, що в США могли перебувати на постійне місце проживання тільки особи з білим кольором шкіри. Отже, новий закон про натуралізацію йшов у руслі аболіціоністських тенденцій внутрішньої політики країни і розповсюджувався на всіх людей без зазначення їх кольору шкіри [23, р. 54].

Економічний ефект від імміграції був заявлений у доповіді керівника департаменту статистики міністерства фінансів Е. Янга, яку він виголосив перед членами палати представників Конгресу [22, р. 98]. Так, безпосередня користь від кожного іммігранта для економіки США нараховувала 80 доларів з однієї новоприбулої особи. Після таких даних інтерес до імміграційного питання з боку законодавців ще більше посилювався.

Однак увага федеральної влади була прикута не тільки до збільшення кількості іммігрантів, але й покращення їх якісного складу. У спеціальному посланні з цього приводу до Конгресу США 11 травня 1872 року президент У. Грант закликав законодавців розробити й ухвалити нові правила, які б гарантували неможливість прибуття в країну кримінальних злочинців, аферистів, шахраїв, тобто тих соціально неблагополучних елементів, які були небажані у себе на батьківщині [24, р. 342]. Сенатський комітет у питаннях торгівлі було уповноважено вивчити шляхи переїзду іммігрантів до США, їх стан здоров'я, умови перебування в карантині в портах Філадельфія, Нью-Йорк, Балтимор [26, р. 77]. І хоча висновки цього дослідження не знайшли свого віддзеркалення в ухваленні спеціальних законодавчих актів з цього питання, але сам факт того, що Конгрес на початку 70-х років XIX ст. не мав чіткої і ґрунтовної інформації про дійсний стан та умови переселення до США, а також про процедури, які проходять новоприбульці після їх сходження на американську землю, свідчить про те, що влада, розуміючи значимість і корисність для економіки країни прибуття нових переселенців, поступово повертає обличчя до реальних проблем, з якими стикаються іммігранти на своєму шляху до американського континенту.

Отже, після завершення громадянської війни значно підвищилось значення імміграції до США, передусім через стрімкий економічний розвиток країни, подальшу промислову революцію, освоєння західних рубежів.

В основних рисах імміграційна політика США на середину 70-х років XIX ст. мала такі особливості:

– боротьба на законодавчому рівні з нелегальним переселенням китайських робітників coolies, припинення підпільної торгівлі ними (практично работоргівлі) в американських портах західного узбережжя та на кораблях;

– всляке заохочення імміграційних потоків шляхом прийняття законодавчих актів та розробки процедур, які б регулювали процес переселення та первинної адаптації;

– недопущення прибуття в країну осіб, які були засуджені у себе вдома за кримінальні злочини.

Ключовим у здійсненні вищезазначеної політики став новий імміграційний акт, який вступив у силу у березні 1875 року [24, р. 365]. Так, зокрема, консульські чиновники, перед тим як дати дозвіл на відправку до США корабля з переселенцями, повинні були дізнатися про наявність на борту іммігрантів, а також зробити висновок про їх моральні якості. Крім того, заборонялося привезення в країну осіб східного походження (китайців) без їхньої добровільної згоди, за що осіб, які це робили, очікувало кримінальне покарання. Цим документом також заборонялося ввезення жінок з метою змушування їх у подальшому займатися проституцією. Документ чітко класифікував іноземців, які були небажаними для в'їзду в країну:

– кримінальні злочинці, але не особи, які були засуджені за політичні злочини;

– жінки, які приїздили з метою займатися проституцією.

Отже, федеральна влада США на середину 70-х років XIX ст. сформулювала чіткі критерії для відбору переселенців. Вона залишилась вірною принципам, які були започатковані батьками-засновниками країни, а саме, що США повинні надавати притулок тим, кого переслідують за політичними мотивами у себе вдома, поважаючи тим самим право кожного на власну думку та вільне її висловлювання [8, р. 35].

Імміграційний закон 1875 року засвідчив, що федеральна влада фактично перебрала на себе повноваження з регулювання імміграційної політики, що й було підтверджено рішенням Верховного Суду, який відніс це питання до компетенції Федерально уряду [24, р. 376].

Таким чином, імміграційний акт 1875 року став переломним в історії формування політики США в цій сфері. Він започаткував, по суті, нові підходи не тільки до заохочення до переселення, але й заклав основи для регуляції цього процесу, що буде продемонстровано вже в наступні роки.

Бібліографічні посилання

1. Баграмов Л. А. Иммиграция в США / Л. А. Баграмов. – М., 1957.
2. Богина Ш. А. Иммигрантское население США / Ш. А. Богина. – М., 1973.
3. Богина Ш. А. Иммиграция в США накануне и в период гражданской войны (1850–1865) / Ш. А. Богина. – М., 1965.
4. Джефферсон Т. О демократии / Т. Джефферсон. – СПб., 1992.
5. Історія Сполучених Штатів. – An Outline of American History. – USA.
6. История США: в 4-х т. / под ред. Н. Н. Болховитинова и др. – М., 1983. – Т. 1.
7. Козлова Н. Ю. Буржуазные учения о федерализме XVII–XIX вв. / Н. Ю. Козлова. – М., 1988.
8. Конституция США: история и современность. – М., 1988.
9. Лафитский В. И. Основы конституционного строя США / В. И. Лафитский. – М., 1998.
10. Николайчик В. М. Иммиграция и гражданство в США: справочное пособие по иммиграционным законам США / В. М. Николайчик. – М., 1992.
11. Полищук Э. А. Иммиграционная политика США после Второй мировой войны / Э. А. Полищук. – М., 1975.
12. Тен В. А. Иммиграционная политика США в XVII–XX вв. / В. А. Тен. – М., 1998.
13. Филиппов С. В. США: иммиграция и гражданство (политика и законодательство). – М., 1973.
14. Филиппов С. В. Очерк американского законодательства в области иммиграции и гражданства // США: ЭПИ. – 1970. – № 9. – С. 59–66.
15. Чиркин В. Е. Основы сравнительного государственоведения / В. Е. Чиркин. – М., 1997.
16. Чиркин В. Е. Дискриминация национальных меньшинств в США / В. Е. Чиркин. – М., 1958.
17. Шлепаков А. М. Трудова еміграція в США і Канаду (кін. XIX – поч. XX ст.) / А. М. Шлепаков. – К., 1960.
18. Шлепаков А. Н. Иммиграция и американский рабочий класс / А. М. Шлепаков. – М., 1966.
19. Aleinikoff T. A. Immigration and Alienge // Arguing Immigration: The Debate Over the Changing Face of America. – N.Y., 1994.
20. Annals of Congress.

21. *Auerbach F. L. Immigration Laws of the United States / F. L. Auerbach. – Indianapolis, 1955.*

22. *Bromwell W. I. History of Immigration to the United States / W. I. Bromwell. – N.Y., 1960.*

23. *Gordon Ch. and Rosenfield H. N. Immigration Law and Procedure / Ch. Gordon, H. N. Rosenfield. – N.Y., 1959.*

24. *Hutchinson E. P. Legislative History of American Immigration Policy (1798–1965) / E. P. Hutchinson. – Philadelphia, 1981.*

25. *Gewell M. E. and Patterson S. C. The Legislative Process in the United States / M. E. Gewell, S. C. Patterson. – N.Y., 1961.*

26. *Wasserman I. Immigration Law and Procedure / I. Wasserman. – Philadelphia, 1961.*

Надійшла до редколегії 04.11.10

УДК 94 (477+497.2) «19»

О. М. Каковкіна

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

БОЛГАРСЬКА ДІАСПОРА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК УКРАЇНСЬКО-БОЛГАРСЬКИХ ВІДНОСИН У ХХ ст.

Розглянуто проблему дослідження болгарської діаспори України як чинника українсько-болгарських відносин у новітню добу (з 1918 р. до сьогодні).

Ключові слова: діаспора, Україна, Болгарія, відносини, історія, чинник.

Рассмотрена проблема исследования болгарской диаспоры Украины как фактора украинско-болгарских отношений в новейшее время (с 1918 г. до наших дней).

Ключевые слова: диаспора, Украина, Болгария, отношения, история, фактор.

The problem of research of Bulgarian diaspora in Ukraine as factor of the Ukrainian – Bulgarian relationship (since 1918 till newest time) is considered.

Key words: diaspora, Ukraine, Bulgaria, relations, a history, the factor.

Die Autorin widmet sich der Historiographie der bulgarischen Diaspora in der Ukraine im der neuesten Zeit (von 1918 bis heute).

Schlagwörter: Diaspora, Ukraine, Bulgarien, Beziehungen, Geschichte, Faktor.